

UOT: 581.527.29.37

ZÜLFÜYYƏ SALAYEVA

NAXÇIVAN MUXTAR RESPUBLİKASI FLORASINDA YAYILAN *RANUNCULUS*
L. CİNSİNƏ DAXİL OLAN NÖVLƏRİN FİTOSENOZLARDƏ ROLU

Aparılan tədqiqatlar nəticəsində əldə edilmiş məlumatlara əsaslanaraq, *Ranunculus* L. cinsinə daxil olan və növlərin Naxçıvan Muxtar Respublikasının bitki örtüyündəki mövqeyi, geobotaniki rayonlar üzrə yayılması və fitosenozlarda rolu müəyyən edilmişdir. Cinsə aid olan 16 növün *Ranunculus arvensis* L., *R. aucheri* Boiss. (*R. elbrusensis* Boiss.), *R. brachylobus* Boiss. & Hohen, *R. caucasicus* Bieb., *R. grandiflorus* L. (*R. elegans* C.Koch.), *R. illyricus* L. (*R. meridionalis* Grossh.), *R. kotschy* Boiss., *R. meyerianus* Rupr., *R. kotschy* Boiss., *R. meyerianus* Rupr., *R. napellifolius* D.C., *R. oxyspermus* Willd., *R. oreophius* Bieb., *R. repens* L., *R. polyphyllus* Waldst. & Kit. ex Willd., *R. sceleratus* L., *R. strigillosus* Boiss. & Huet, *R. szowitsianus* Boiss. (*R. merovenensis* Grossh.) bitki örtüyündə əmələ gətirdiyi formasiya, assosiasiya, makro- və mikro qruplaşmalar haqqında məlumat verilmişdir. Bu növlərin bəzək, bəyaz, dərman və zəhərli bitkilər olduğu qeyd edilmişdir.

Açar sözlər: flora, bitkilik tipi, formasiya, assosiasiya, dərman bitkiləri, bəzək bitkiləri, cins, növ.

Mövzunun aktuallığı. Naxçıvan Muxtar Respublikası özünəməxsus torpaq-iqlim şəraitinə və zəngin floraya malik olan bitkilər aləminə məxsusdur. Bitkilər içərisində öz xüsusiyyətləri ilə seçilən *Ranunculus* cinsinin muxtar respublika biomüxtəlifliyində rolu, yayılması, onların təbii ekosistemlərdə rolu, antropogen, zoogen faktorların təsirindən dəyişilməsi, fitosenozların tərkibi və quruluşu, xalq təsərrüfatı əhəmiyyəti, səmərəli və davamlı istifadəsi, bərpası və mühafizəsi günün aktual problemlərindən olub və ətraflı öyrənilməsi vacibdir. Bu baxımdan Qaymaqçıçək cinsinə daxil növlərin muxtar respublika florasında elmi əsaslarla hərtərəfli tədqiqi son dərəcə aktualdır.

Tədqiqatın əsas məqsədi. Naxçıvan Muxtar Respublikası ərazisində yayılmış *Ranunculus* cinsinə daxil olan növlərin bitkilik tiplərində və botaniki-coğrafi rayonlarda yayılmasına görə təhlili, bitki örtüyündəki mövqeyi və fitosenozlarda rolu müəyyən edilmişdir.

Tədqiqatın obyekti və metodikası. Tədqiqat obyekti Naxçıvan Muxtar Respublikasında yayılmış *Ranunculus* cinsinin növləridir. Çöl tədqiqat işlərinin aparılmasında əsas üstünlük marşrut metoduna verilmişdir. Ekspedisiyalar zamanı cinsin növ tərkibi və yayılma zonaları dəqiqləşdirilmişdir. Regionun fiziki-coğrafi şəraiti nəzərə alınaraq qaymaqçıçəyi cinsinin yayılma əraziləri tədqiq edilmiş, bitki qruplaşmalarının tərkibi öyrənilmişdir.

Cinsin təyinatında A.M.Əsgərov “Azərbaycan florasının konspekti”, “Флора Азербайджана”, Azərbaycan botaniklərinin T.H.Talıbov və Ə.Ş.İbrahimovun “Naxçıvan Muxtar Respublikası florasının taksonomik spektri” və digər əsərlərindən, floralardan, bəzi taksonlar üzrə monoqrafiya və məqalələrdən, xarici ölkə müəlliflərin tədqiqat işlərindən İ.Q.Serebryakov, V.S.Novruzov və S.K.Çerepanovun əsərlərindən istifadə edilmişdir [1, s. 69-72; 2, s. 47-95; 3, s. 87-89; 5, s. 9-13; 7, s. 79-83; 8, s. 175-179; 9, s. 28-106; 10, s. 303-329].

Ekspperimental hissə. Naxçıvan Muxtar Respublikasının taksonomik spektrini müəyyənərkən, sistematikada növlər, cinslər, sekiyalar və yarımfəsillərin adlarının dəqiqləşdirilməsində nomenklatur dəyişikliklər əsas götürülmüşdür. Cinsin Azərbaycanda 32 növü, Naxçıvan Muxtar Respublikasında isə 16 növü yayılmışdır (cədvəl 1).

Cədvəl 1

***Ranunculus* L. növlərinin bioekoloji xüsusiyyətləri**

S. №	Növlərin adı	Hündürlük	Fenofaza	Yarus
1.	<i>Ranunculus arvensis</i> L.	10-40	V-VII	I
2.	<i>R. aucheri</i> Boiss. (<i>R. elbrusensis</i> Boiss.)	20-45	V-VI	II
3.	<i>R. brachylobus</i> Boiss. & Hohen	6-20 (25)	VI-VIII	III
4.	<i>R. caucasicus</i> Bieb.	20-40 (80)	V-VIII	I
5.	<i>R. grandiflorus</i> L. (<i>R. elegans</i> C.Koch)	20-60	V-VIII	II
6.	<i>R. illyricus</i> L. (<i>R. meridionalis</i> Grossh.)	20-40	V-VI	II
7.	<i>R. kotschy</i> Boiss.	25-35	V-VII	I
8.	<i>R. meyerianus</i> Rupr	30-60 (80)	V-VII	I
9.	<i>R. napellifolius</i> D.C.	25-30	V-VII	II
10.	<i>R. oxyspermus</i> Willd.	10-30	IV-V	I
11.	<i>R. oreophius</i> Bieb.	20-40	VI-VIII	III
12.	<i>R. repens</i> L.	15-70	V-VIII	I
13.	<i>R. polyphyllus</i> Waldst. & Kit.ex Willd.	40-60	V-VII	II
14.	<i>R. sceleratus</i> L.	10-12	IV-X	IV
15.	<i>R. strigillosus</i> Boiss. & Huet	7-20	VII-VIII	IV
16.	<i>R. szowitsianus</i> Boiss. (<i>R. merovenis</i> Grossh.)	7-24	VI-VII	I

Geobotaniki tədqiqatlar zamanı ərazidə yayılan bitkilərin qurşaqlar üzrə paylanması və həmin qurşaqlarda fitosenozların tərkibində iştirakını öyrənmək çox vacibdir. Hər hansı coğrafi ərazinin floristik-geobotaniki tədqiqatı zamanı bitkiliyin qurşaqlar üzrə paylanması qanunauyğunluğu öyrənilməlidir. Belə ki, dəniz səviyyəsinə nəzərən tədqiqat sahəsinin hündürlüyü artdıqca bitkiliyin ekobiomorfoloji xüsusiyyətində, flora tərkibində müəyyən dəyişmələr özünü göstərir. Yer kürəsinin müasir bitki örtüyünün formalaşması dövründə bir neçə bitki növlərinin nəslə kəsilməsi, bəzi yeni növlər əmələ gəlmişdir. Bu, müəyyən floristik tərkibə malik fitosenozların meydana çıxmasına səbəb olmuşdur. Fitosenozlarda bitkilərin bir-birilə və ətraf mühitlə qarşılıqlı əlaqələri mövcuddur. Beləliklə, fitosenozlar uzunmüddətli növ seçiminin nəticəsini özündə əks etdirir. Fitosenozların tərkibini xarakterizə etmək üçün aşağıdakılar mühüm rol oynayır: floristik tərkib, ekobiomorfoloji tərkib, bitki növləri və s.

Aparılmış müşahidələr və toplanmış herbari materiallarının analizi göstərir ki, bütün qurşaqlarda növ tərkibi heç də eyni deyildir. Bitkiliyin hər bir qurşağının özünəməxsus iqlim və torpaq zonası vardır. Bəzi bitki birliklərinə (fitosenozlara) yalnız bir qurşaqda rast gəlinir. Yalnız bir qurşağı təmsil edən senozlar zonal, bütün və ya bir neçə qurşaqda rast gəlinən senozlar isə intrazonal adlanırlar. Bəzən kənaraçıxmalar da olur.

Bitkiliyin və ayrı-ayrı növlərin qurşaqlar üzrə yayılmasında antropogen amillərin təsiri də böyükdür. Müxtəlif yüksəkliklərdə hər sahənin özünəməxsus bitki növü vardır ki, bunlar da ayrı-ayrı diapazonda uyğunlaşaraq bitki formasıyalarını təşkil edirlər. Bitkilər yeni ərazilərə külək, su, heyvan və insan vasitəsilə düşür. Ona görə də bitkilər sabit olaraq bir qurşaqda qala bilmir. Qafqaz da bitkiliyin qurşaqlar üzrə yayılması qanunauyğunluğu ilk dəfə olaraq J.S.Medvedyev, D.İ.Sosnovskiy və A.A.Qrossheym tərəfindən qeyd edilmişdir. Onlar iqlim, hərərət və üfüqi zonallıq qanunauyğunluğu əsasında ərazini “düzənlik”, “dağətəyi”, dağ qurşaqlarını “aşağı”, “orta”, “yuxarı”, “subalp” qurşaqlarına bölmüşlər [4, s.137-187; 6, s. 219-237].

Tədqiq olunan ərazidə zəngin növlərin inkişaf etməsi, onların bir sıra bitki qrupları əmələ gətirməsi hər şeydən əvvəl respublika ərazisində yayılan bitkilərin ekoloji şəraitinin müxtəlif olması və kaynozoy erasında landşaftın biotik komponentlərinin inkişafı tarixi ilə əlaqədardır. Muxtar respublika ərazisində, əsasən, bozqır, dağ-kserofit, meşə və çəmən bitkilik tipləri geniş yayılmışdır.

Bitki örtüyü, hər hansı bir ekosistemin müxtəlif tiplərdən təşkil olunmuş hissəsidir. Yəni oxşar ekoloji şəraitə malik növlərin formaları tipləri yaradır. Ə.Ş.İbrahimov Naxçıvan Muxtar Respublikası florasında 17 bitkilik tipi qeydə almışdır: səhra, yarım səhra, dağ-kserofit (friqana), dağ-bozqır, kolluq, çəmən, meşə, subalp-nival, subasar çəmən, su bataqlıq, petrofil (qaya-töküntü), yastıqca, oazis, psammofit, qammada, aqrofitosenoz [5, s. 9-13].

Şahbuz rayonun Kükü, Keçili, Nursu, Külüs, Biçənək ərazilərində yayılan formasiyaların tərkiblərində *Ranunculus* L. cinsinin növləri ilə birlikdə geofit bitkilərə də *Scilla caucasica* Misch., *Ornithogalum navaschinii* Agapova (*O. tenifolium* Guss.), *Ornithogalum montanum* Cyr. (*O. graciliflorum* C. Koch., *O. platyphyllum* Boiss, *Bellevalia longistyla* (Misch.) Grossh., *Muscari tenuiflorum* Tausch., və s. bitkilərə rast gəlinir. Bu formasiyaların tərkibində cinsin növləri subdominant, edifikator və komponent kimi iştirak edir. Fitosenozların tərkibində *Ranunculus caasicus*, *R. meyerianus*, *Delphinium caasicum*, *Delphinium buschianum*, *Caltha palustris*, *Caltha polypetela*, *Poa nemoralis*, *Poa bulbosa*, *Poa pratensis*, *Phleum phleoides*, *Phleum pretense*, *Festuca valesiaca*, *Dactylis glomerata*, *Trifolium pretense*, *T. fontanum*, *T. trichocephalum*, *T. medium*, *Vicia balansae*, *V. nissoliana*, *V. grossheimii*, *V. variabilis*, *Lens ervoides*, *Lotus tenuis*, *L. corniculatus*, *Lathyrus chloranthys*, *L. aphaca*, *Potentilla argentea*, *Filipendula ulmaria*, *Geum rivale*, *Geranium sylvaticum*, *Inula auriculata*, *Plantago lanceolata*, *Rumex acetosa*, *Origanum vulgare*, *Galium verum*, *Muscari caasicum*, *Allium cardiostemon*, *Orchis palustris* və s. kimi bitkilər geniş yayılmışlar.

Ordubad rayonunun Tivi, Bist, Nəsirvaz, Culfa rayonun Teyvaz, Ərəfsə, Ləkətağ ərazilərində qaymaqçıçək cinsinin növlərinin əmələ gətirdiyi formasiyalara rast gəlinir. Bu fitosenozların tərkibində *Poa bulbosa*, *Trisetum flavescens*, *Phleum phleoides*, *Nardus stricta*., *Agrostis planifolia*, *A. capillaris*, *Phleum bertolonii*, *Bromopsis riparia*, *Ceratocephala polypetela*, *Trifolium pratense*, *Trifolium trichocephalum*, *Medicago sativa*, *Melilotus officinalis*, *Astragalus lagurus*, *Vicia elegans*, *Cephalaria kotschyi*, *C. armena*, *Anthemis tinctoria*, *Hypericum venustum*, *Filipendula vulgaris*, *Rumex acetosa*, *Plantago media* L., *Phlomis pungens* Willd., *Euphorbia iberica* kimi bitkilər yayılmışdır. Çəmən kolluq senozlarında isə kollardan *Crataegus sanguinea*, *Prunus divaricata*, *Pyrus oxyprion*, *Lonicera iberica*, *Sorbus persica*, *Pyrus salicifolia*, *Rosa canina*, *Acer ibericum*, *Rhamnus cathartica* və s. növlər yayılmışdır. Belə fitosenozlarda 56-70 növ müxtəlif bitki növləri qeyd olunmuşdur. Qaymaqçıçək cinsinin növləri ən çox subalp xalılarında talalar şəklində, qayalıqlarda tək-tək, hündürotluqlu meşəətrafı çəmənliklərdə isə müxtəlif bitki qruplaşmaları əmələ gətirirlər. Cinsə daxil olan növlər muxtar respublika florasında müxtəlif formasiyalar, assosiasiya qrupların tərkibində iştirak edirlər. *Ranunculus arvensis*, *R. Szowitsianus*, *R. oreophilus*, *R. scleratus* növləri isə çəmən bitkilik tipində edifikatordur.

Çəmən bitkilik tipi hündür dağ alp çəmənləri, hündür dağ subalp çəmənləri, hündürotluqlar, yuxarı dağ meşə çəmənləri olmaqla 4 yerə bölünür və bunların hər birində qaymaqçıçəyi cinslərinə aid növlər assosiasiyalarda tez-tez təsadüf olunur.

Yarımtip: Subalp çəmənləri

Formasiya sinfi: Subalp hündürotluğu

Formasiya: *Ranunculeta*

Assosiasiya: *Ranunculus grandiflorus* + *Trifolium pratense* + *Phleum pratense*

Ordubad rayonun Biləv, Dırmıs, Şahbuz rayonun Batabat, Kükü kəndinin Dərəboğazı adlanan ərazisində *Ranunculus grandiflorus* növü müxtəlif bitkilərlə birlikdə qarışıq subalp hündürotluğunda rast gətirir. 20-25 növ bitkinin iştirak etdiyi formasiyada *Ranunculus grandiflorus* dominant növ kimi iştirak edərək, birinci yarusda dayanır.

Fitosenozun layihə örtüyü 70-80%-i təşkil edir. Formasiyanın tərkibində aşağıdakı növlər iştirak edir: *Phleum pratense*, *Dactylis glomerata*, *Avena fatua*, *Chaerophyllum macrospermum*, *Trifolium pratense*, *Nepeta cataria*., *Pyrethrum uniflorum*, *Trifolium pratense*, *İnula grandiflora*, *Senecio vernalis*, *Poa pratensis*, *Calamagrostis epigeios*, *Dactylis glomerata*, *Achillea millefolium*, *Bromus variegatus*, *Phlomis cancellata*. Bundan başqa, Biçənək ətrafındakı meşələrdə *Quercus macranthera*, *Fraxinis excelsior*, *Acer ibericum*, *Crataegus*, *Rosa*, *Prunus* cinslərinə aid ağacların altında Buş mahmızçıçəyi tək-tək və ya qrup halında rast gəlinmişdir.

Assosiasiya: *Ranunculus oreophilus* + *Smirniopsis aucherii*

Kükü kəndinin Darvazaqaya ərazisində yayılan bu assosiasiyanın əsas dominant bitkiləri: Oşe lələklivəsi – *Smirniopsis aucherii*, *Ranunculus oreophilus* – dağ qaymaqçıçəyi növləridir. Qeyd etmək lazımdır ki, bu assosiasiya subalp çəmənlərində geniş yayılmışdır.

Yarımtip: Subalp çəmənləri

Formasiya sinfi: Taxıllı-paxlalı subalp çəmənləri

Formasiya: *Plantageto-Ranunculutum*

Assosiasiya: Bağayarpaqlı-mahmızçıçəkli-taxıllı-paxlalı subalp çəmənləri

Ranunculus oreophilus – dağ qaymaqçıçəyi növü bağayarpaqlı-mahmızçıçəkli-taxıllı-paxlalı assosiasiyanın edifikatorudur. Növ fitosenozunun bəzi yerlərində üstünlük təşkil edir və təmiz çəmənlik əmələ gətirir. Bəzi yerlərdə isə digər formasiyalarının tərkibinə komponent kimi daxil olur.

Yarımtip: Hündürotlu meşəətrafi çəmənlik

Formasiya sinfi: Taxıllı-müxtəlifotlu-meşəətrafi çəmənlik

Assosiasiya: Taxıllı-müxtəlifotlu-qaymaqçıçəklik

Soviç qaymaqçıçəyi, Ağrı mahmızçıçəyi növlərinə də Batabat ərazisinin subalp çəmənliklərində yayılmış taxıllı-müxtəlifotlu-qaymaqçıçəklik formasiyasının tərkibində rast gəlinir. Bu bitki qruplaşmaların yaranmasında *Achillea millefolium*, *Campanula glomerata*, *Galium verum*, *Rumex acetosa*, *Xanthoxalis corniculata*, *Papaver orientale*, *Hordeum bulbosum*, *Dactylis glomerata*, *Nepeta cataria*, *Alopecurus aequalis* növləri ilə yanaşı bir sıra ağac və kollar; *Rosa brotherorum*, *Rosa canina*, *Crategus orientalis*, *Crategus meyeri*, *Malus orientalis*, *Pyrus* iştirak edirlər. Culfa rayonun Ərəfsə kəndi ətrafında yerləşən Xəzinədərə ərazisində Soviç qaymaqçıçəyi, Ağrı mahmızçıçəyi növlərinin əmələ gətirdiyi formasiyanın tərkibində *Trifolium arvense*, *Trifolium pratense*, *Lotus corniculatus*, *Filipendula ulmaria*, *Ranunculus arvensi*, *Melilotus albus*, *Campanula coriacea* növlər komponent kimi qeyd edilmişdir. Qafqaz qaymaqçıçəyi növünə Şahbuz rayonun Kükü, Nursu, Biçənək, Ordubad rayonun Parağa, Dırmıs, Məzrə kəndləri ərazilərində tək-tək və ya müxtəlif bitki qruplaşmalarının tərkibində rast gəlinir.

Qaymaqçıçək cinslərinə daxil olan növlərin ən çox subalp və alp xalılarında talalar şəklində, qayalıqlarda tək-tək, hündürotluqlu meşəətrafi çəmənliklərdə isə müxtəlif bitki

qruplaşmaları əmələ gətirdiyi müəyyənləşdirilmişdir. Cinslərə daxil olan növlərdən əsasən *Ranunculus caucasicus*, *Ranunculus brachylobus*, *Ranunculus napellifolius*, *Ranunculus szowitsianus* növləri formasıylar, assosiasiya qrupları əmələ gətirmişdir. *Ranunculus oreophilus* Bieb., L., *Ranunculus grandiflorus* L., növləri isə çəmən bitkilik tipində edifikator kimi rol oynamışlar (cədvəl 2).

Cədvəl 2

***Ranunculus oreophilus* Bieb., L., *Ranunculus grandiflorus* L. növlərinin
iştirak etdiyi müxtəlifotlu fitosenozun növ tərkibi və quruluşu**

S. №	Bitkilərin adı	Bolluq	Hündürlük sm	Fenofaza	Yarus
1	<i>Tulipa yulia</i>	2	15-35	Çiçək	II
2	<i>Tulipa biflora</i>	2	7-20	Çiçək	II
3	<i>Dactylis glomerata</i>	2	35	Çiçək	I
4	<i>Qaqea bubia</i>	2	10-17	Çiçək	I
5	<i>Qaqea Caroli-Kochii</i>	2	5-15	Çiçək	I
6	<i>Galium aparine</i>	1	24-30	Çiçək	II
7	<i>Campanula tridentata</i>	2	38	Çiçək	I
8	<i>Trifolium trichocephalum</i>	4-3	22-25	Meyvə	II
9	<i>Fritillaria caucasica</i>	2	20-25	Çiçək	II
10	<i>Scabiosa caucasica</i>	3-4	118-120	Çiçək	I
11	<i>Prangos ferullacea</i>	1	26	Çiçək	II
12	<i>Potentilla recta</i>	1	11-12	Çiçək	III
13	<i>Hypericum perforatum</i>	1	14	Meyvə	III
14	<i>Pastinacia armena</i>	1	19-23	Meyvə	II
15	<i>Poa bulbosa</i>	1	29	Çiçək	II
16	<i>Poa nemoralis.</i>	2	35-75	Meyvə	II
17	<i>Galium rivale.</i>	2-1	50-60	Çiçək	II
18	<i>Pimpinella saxifraga</i>	2	18	Meyvə	II
19	<i>Pedicularis caucasica</i>	1	12-15	Çiçək	III
20	<i>Papaver orientale</i>	2	19	Çiçək	II
21	<i>Filipendula vulgaris</i>	1	28-35	Çiçək	I
22	<i>Iris lycotis</i>	3-4	25-30	çiçək	II
23	<i>Trofolium canecen</i>	4	8-10	Çiçək	III
24	<i>Phleum pratense</i>	1	20	Çiçək	II
25	<i>Amoria ambigua</i>	3	15-18	Çiçək	II
26	<i>Primula macrocalyx</i>	1	15	Meyvə	III
27	<i>Oxytropis cianea</i>	4	10-12	Çiçək	III
28	<i>Gladiolus atroviolaceus</i>	2-3	40-70	Çiçək	II
29	<i>Gladiolus caucasicus.</i>	3	50-70	Çiçək	II
30	<i>Allium rotundum</i>	2-3	20-60	Veget.	II
31	<i>Allium leucanthum</i>	2-3	50-95	Veget.	II
32	<i>Thumus kotschianus</i>	3-4	10-15	Çiçək	III
33	<i>Hesperis matronalis</i>	3-4	30-90	Ççək	I

Beləliklə, aparılan tədqiqatlar zamanı Naxçıvan Muxtar Respublikası florasında yayılmış *Ranunculus* L. cinsi 16 növlə təmsil olunduğu dəqiqləşdirilmişdir. Müəyyən edilmişdir ki, cinsin aşağı qurşaqlarda 3, orta dağlıq qurşaqlarda 7, yuxarı dağlıq qurşaqlarda 4, subalp qurşaqlarda 5, alp qurşaqlarda 4 növü yayılmışdır.

ƏDƏBİYYAT

1. Əsgərov A. Azərbaycanın ali bitkiləri (*Azərbaycan florasının konspekti*). I hissə, Bakı: Elm, 2005, 247 s.
2. Novruzov V.S. Fitosenologiyanın (Geobotanika) əsasları. Bakı: Elm, 2010, 308 s.
3. Talıbov T.H., İbrahimov Ə.Ş. Naxçıvan Muxtar Respublikası florasının taksonomik spektri. Naxçıvan: Əcəmi, 2008, 350 s.
4. Гроссгейм А.А. Анализ флоры Кавказа / Тр. ин-та Аз. ФАН СССР. Т. I, 1936, 257 с.
5. Ибрагимов А.Ш., Набиева Ф.Х., Салаева З.К. Горностепная растительность Нахчыванской Автономной Республики Азербайджана // Инновации в науке. Новосибирск, 2017, № 5 (66), с. 9-13.
6. Медведев Я.С. Растительность Кавказа / Тр. Тифлисского ботанич. сада. Т. I, вып. 2, Тифлис, 1919, 600 с.
7. Серебряков И.Г. Жизненные формы высших растений и их изучение / Полевая геоботаника. Т. III, Ленинград, 1964, 205 с.
8. Серебряков И.Г. Морфология вегетативных органов высших растений. Москва: Сов. наука, 1952, 376 с.
9. Флора Азербайджана. Т. IV, Баку: АН Азерб. ССР, 1952, 124 с.
10. Черепанов С.К. Сосудистые растения России и сопредельных государств. СПб.: Мир и семья, 1995, 992 с.

AMEA Naxçıvan Bölməsi
E-mail: zulfiiyasalayeva@mail.ru

Zulfiya Salayeva

**THE ROLE OF SPECIES OF THE *RANUNCULUS* L. GENUS IN
 PHYTOCENOSSES SPREAD IN THE NAKHCHIVAN
 AUTONOMOUS REPUBLIC'S FLORA**

Based on the data obtained as a result of the research, the position of *Ranunculus* L species in the vegetation of the Nakhchivan Autonomous Republic, their distribution in geo-botanical regions and their role in phytocenoses were determined. Information was given on the formation, association, macro and micro groupings of 16 species *Ranunculus arvensis* L., *R. aucheri* Boiss. (*R. elbrusensis* Boiss.), *R. brachylobus* Boiss. & Hohen, *R. caucasicus* Bieb., *R. grandiflorus* L. (*R. elegans* C.Koch.), *R. illyricus* L. (*R. meridionalis* Grossh.), *R. kotschy* Boiss., *R. meyerianus* Rupr., *R. kotschy* Boiss., *R. meyerianus* Rupr., *R. napellifolius* D.C., *R. oxyspermus* Willd., *R. oreophius* Bieb., *R. repens* L., *R. polyphyllus* Waldst. & Kit.ex Willd., *R. sceleratus* L., *R. strigillosus* Boiss. & Huet, *R. szowitsianus* Boiss. (*R. merovensis* Grossh.) belonging to the genus in the vegetation. It is noted that these species are ornamental, dye, medicinal and poisonous plants.

Keywords: *flora, vegetation types, formation, association, medicinal plants, ornamental plants, genus, species.*

Зульфия Салаева

**РОЛЬ ВИДОВ РОДА *RANUNCULUS* L. В ФИТОЦЕНОЗАХ,
РАСПРОСТРАНЕННЫХ ВО ФЛОРЕ НАХЧЫВАНСКОЙ
АВТОНОМНОЙ РЕСПУБЛИКИ**

В статье приведены сведения о многолетних исследованиях закономерностей распространения видов рода *Ranunculus* L. на территории Нахчыванской Автономной Республики. Изучены биоэкологические особенности и роль в растительном покрове видов *Ranunculus arvensis* L., *R. aucheri* Boiss. (*R. elbrusensis* Boiss.), *R. brachylobus* Boiss. & Hohen, *R. caucasicus* Bieb., *R. grandiflorus* L. (*R. elegans* C.Koch.), *R. illyricus* L. (*R. meridionalis* Grossh.), *R. kotschy* Boiss., *R. meyerianus* Rupr, *R. kotschy* Boiss., *R. meyerianus* Rupr, *R. napellifolius* D.C., *R. oxyspermus* Willd., *R. oreophius* Bieb., *R. repens* L., *R. polyphyllus* Waldst. & Kit.ex Willd., *R. sceleratus* L., *R. strigillosus* Boiss. & Huet, *R. szowitsianus* Boiss. (*R. merovens* Grossh.), уточнены их ареалы.

Установлено, что виды рода *Ranunculus* L. на территории Нахчыванской Автономной Республики распространены в пустынном, полупустынном, ксерофитном, редколесье, кустарниковом и степном растительных типах. Виды этого рода являются декоративными, красильными, лекарственными и ядовитыми растениями.

Ключевые слова: флора, растительный тип, формация, ассоциация, лекарственные растения, декоративные растения, полезный, род, вид.

(Akademik Tariyel Talıbov tərəfindən təqdim edilmişdir)

Daxilolma tarixi: İlkin variant 11.05.2021

Son variant 04.06.2021